

ბატონიშვილის ბიბლიოთეკა

ციტირებისთვის:

*ქალთა უფლებრივი მდგომარეობა სამცხე-ჯავახეთსა და ქვემო ქართლში, თბილისი,
2017*

ელექტრონული იურიდიული ბიბლიოთეკა www.princelibrary.ge

შექმნილია USAID/PROLoG-ის ფინანსური ხელშეწყობით

სულხან-საბა ორბელიანის
უნივერსიტეტი

USAID
ამერიკელი ხალხისგან

EAST • WEST
MANAGEMENT
INSTITUTE

კანონის უზენაესობის მხარდაჭერა
საქართველოში (PROLoG)

სარჩევი

შესავალი.....	7
პროექტის შესახებ	10
ქალთა უფლებრივი მდგომარეობა სამცხე-ჯავახეთსა და ქვემო ქართლში.....	12
ოჯახში ძალადობა	13
ადრეული ქორწინება.....	16
საკუთრება	18
ეთნიკური უმცირესობები	20
რეკომენდაციები.....	23

შესავალი

საქართველოში უამრავი ქალი ცხოვრობს ისეთ პირობებში, სადაც მათი ფუნდამენტური უფლებები ყოველდღიურად ირღვევა მხოლოდ იმის გამო, რომ ისინი არიან ქალები. ქალების ნაწილი ვერ ახერხებს საკუთარი უფლებების დაცვას იმ მარტივი მიზეზის გამო, რომ არ არის ინფორმირებული საკუთარი უფლებების თაობაზე, არ იცის რა უფლებები გააჩნია, ვის უნდა მიმართოს მათი დარღვევის შემთხვევაში და როგორ უნდა იბრძოდეს საკუთარი დარღვეული უფლებების აღსადგენად. ნაწილს კი, უბრალოდ არ აქვს ნდობა სახელმწიფო დანესებულებების მიმართ და შესაბამისად იძულებულია შეეგუოს მძიმე ყოფას. ქალების მიერ საკუთარი უფლებების რეალიზაცია საქართველოში კვლავ წარმოადგენს ერთ-ერთ უმთავრეს გამოწვევას, რასაც ადასტურებს არაერთი შიდა თუ გარე კვლევა.

საქართველოს სახალხო დამცველის 2016 წლის ანგარიში¹ საკმაოდ ვრცლად მიმოიხილავს ქალთა უფლებრივ მდგომარეობას საქართველოში და ხაზგასმით მიუთითებს იმ პრობლემებზე, რომლებიც ხელს უშლიან გენდერული თანასწორობის დამკვიდრებას და ქალების მიერ საკუთარი უფლებების სრულად რეალიზებას. მიუხედავად სახალხო დამცველის არაერთი რეკომენდაციისა, სახელმწიფოს მიერ გადადგმული ნაბიჯები არ არის საკმარისი. ოჯახში ძალადობა და ზოგადად ქალთა მიმართ ძალადობა კვლავ რჩება ერთ-ერთ უმთავრეს გამოწვევად თანამედროვე ქართულ რეალობაში, რაც განპირობებულია საზოგადოებაში დამკვიდრებული ტრადიციებით და გენდერული სტერეოტიპებით, აღნიშნული კი ხელს უწყობს ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობის მასშტაბების ზრდას. არანაკლებ მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს ადრეული ქორწინება და საზოგადოების გულგრილი დამოკიდებულება ამ სენსიტიური თემის მიმართ, თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ 2015 წელთან შედარებით 2016 წელს მდგომარეობა გაუმჯობესებულია. კვლავ მწვავედ დგას

¹ <http://ombudsman.ge/uploads/other/4/4332.pdf>

გენდერული თანასწორობისა და დისკრიმინაციის საკითხები, როგორც სქესის ნიშნით, ასევე, ეთნიკურ ნიადაგზე. პრობლემურია ქალთა სამართლებრივი მდგომარეობა შრომით ბაზარზე და დაკავებული პოზიციების გენდერული სეგრეგაცია.

ზემოაღნიშნული საკითხები განსაკუთრებული სიმწვავეთ ვლინდება სამცხე-ჯავახეთსა და ქვემო ქართლში, სადაც ქართველებთან ერთად კომპაქტურად არიან დასახლებული ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი სომხები და აზერბაიჯანელები. როგორც ორგანიზაციის გამოცდილებამ აჩვენა, რეგიონში ხშირია ოჯახში ძალადობის შემთხვევები, თუმცა საზოგადოება მაინც ერიდება ამ თემაზე ღიად საუბარს და დუმილს ამჯობინებს. არის შემთხვევები, როდესაც თავად მსხვერპლი ცდილობს დამალოს ძალადობის ფაქტი, ვინაიდან განქორწინების შემთხვევაში, მძიმე მატერიალური მდგომარეობიდან გამომდინარე იგი დამოუკიდებლად ვერ შეძლებს ოჯახის რჩენას და ამიტომ იძულებულია მოითმინოს და აიტანოს ძალადობა. მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება ადრეული ქორწინების პრაქტიკა, თუმცა ამ მხრივ აღსანიშნავია კლების ტენდენცია. ადრეულ ასაკში დაოჯახებას მოსახლეობა ტრადიციის, კულტურის და მენტალიტეტის ნაწილად მიიჩნევს, რაც მნიშვნელოვნად ართულებს ამ მავნე პრაქტიკის აღმოფხვრას. გავრცელებული პრობლემაა გენდერული ნიშნით დისკრიმინაცია საკუთრებასთან მიმართებაში, რასაც ადასტურებს უძრავი ქონების კაცებზე მასიურად გაფორმების ფაქტები.

სამცხე-ჯავახეთსა და ქვემო ქართლში მცხოვრები ეთნიკური უმცირესობებისთვის, ზემოაღნიშნულის გარდა, კიდევ ერთ პრობლემას წარმოადგენს ქართული ენის არცოდნა, რაც დამატებით ბარიერებს ქმნის საკუთარი უფლებების დაცვისა და რეალიზების საკითხში.

არასამთავრობო ორგანიზაცია „კონსტიტუციის 42-ე მუხლი“ 2011 წლიდან მოყოლებული, აქტიურად მუშაობს ქალთა უფლებების მიმართულებით. დაგროვილმა გამოცდილებამ აჩვენა, რომ განსაკუთრებით მონყვლად კატეგორიას განეკუთვნებიან ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელი ქალები. ენობრივი ბარიერის,

ფინანსური გაჭირვების, განათლების დაბალი დონის და საზოგადოებაში არსებული სტერეოტიპების გამო ქალებს აქვთ ნაკლები შესაძლებლობა დაიცვან საკუთარი უფლებები. ქალთა უფლებების დარღვევის და მათ მიმართ დისკრიმინაციული მოპყრობის ყველაზე ფართოდ გავრცელებული შემთხვევები არის ოჯახში ძალადობა, ადრეული ქორწინება, უმაღლესი განათლების მიღებისა და დასაქმების ნაკლები შესაძლებლობა, ასევე, მემკვიდრეობის არათანაბარი განაწილება გენდერული დისკრიმინაციის გამო. ხშირია ქალთა უფლებების დარღვევა სამუშაო ადგილებზე, განსაკუთრებით ეს ვლინდება ქალის ორსულობის და დეკრეტული შვებულების დროს. კვლავ ტაბუ დადებულ თემად რჩება სამუშაო ადგილებზე სექსუალური შევიწროვება. სწორედ ამიტომ, იურიდიულ დახმარებასთან ერთად, სულ უფრო მნიშვნელოვანი ხდება ცნობიერების ამაღლების კამპანიები, განსაკუთრებით ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ ადგილებში, რაც საშუალებას აძლევს ქალებს მოახდინონ მათი უფლებრივი მდგომარეობის სამართლებრივი შეფასება და იქონიონ ადეკვატური პასუხი.

პროექტის შესახებ

არასამთავრობო ორგანიზაცია „კონსტიტუციის 42-ე მუხლი“ 2016 წლის თებერვლიდან 2017 წლის მარტის ჩათვლით - 14 თვის განმავლობაში ახორციელებდა პროექტს „ქალთა, განსაკუთრებით კი ეთნიკურ უმცირესობათა ჯგუფს მიკუთვნებულ ქალთა გაძლიერება და მართლმსაჯულებაზე ხელმისაწვდომობის ხელშეწყობა“, რომლის მიზანს წარმოადგენდა ქალთა სამართლებრივი გაძლიერება და მათი უფლებების შესახებ ცნობიერების ამაღლება. პროექტი დაფინანსებული იყო ამერიკის შეერთებული შტატების საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) მხარდაჭერით, აღმოსავლეთ-დასავლეთის მართვის ინსტიტუტის (EWMI) პროგრამის „კანონის უზენაესობის მხარდაჭერა საქართველოში“ (PROLoG) ფარგლებში.

პროექტი განხორციელდა ქვემო ქართლისა და სამცხე-ჯავახეთის 5 მუნიციპალიტეტში: ნალკა, თეთრიწყარო, ნინოწმინდა, ახალქალაქი და ახალციხე.

პროექტის ბენეფიციარებს წარმოადგენდნენ ქალები, განსაკუთრებით ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ქალები, რომლებიც განიცდიდნენ დისკრიმინაციას სხვადასხვა ნიშნით, საკუთრების უფლებების დარღვევას, ოჯახში ძალადობას და რომლებიც საჭიროებდნენ იურიდიულ დახმარებას აღნიშნულ სფეროებში.

პროექტის ფარგლებში ჩატარდა ცნობიერების ამაღლების ტრენინგები და გასვლითი ვიზიტები კონსულტაციების ჩატარების მიზნით; განხორციელდა ბენეფიციარების წარმომადგენლობა ადმინისტრაციულ ორგანოსა და სასამართლოში; მომზადდა საინფორმაციო ხასიათის სტატიები; ჩაინერა რადიო და ტელე გადაცემები, დაიბეჭდა ბროშურები და საინფორმაციო ფლაერები, მომზადდა სოციალური ვიდეო რგოლი.

ორგანიზაციის მიერ სხვადასხვა ხასიათის შეხვედრები ჩატარდა სამცხე-ჯავახეთის და ქვემო ქართლის 28 ლოკაციაზე: 16 ლოკაციაზე

ტრენინგი, ხოლო 20 ლოკაციაზე კონსულტაცია (8 ლოკაციაზე ჩატარდა ტრენინგიც და კონსულტაციაც). ორგანიზაციის მიერ ჩატარებულ შეხვედრებს დაესწრო 581 ადამიანი, რომელთაგან 387 იყო ქალი (67%), ხოლო 194 - კაცი (33%);

ტრენინგები ჩატარდა პროექტით გათვალისწინებული რეგიონების მუნიციპალიტეტებსა და სოფლებში. საერთო ჯამში ორგანიზაციამ ჩატარა 16 ტრენინგი, რომელთაგან 6 ტრენინგი ჩატარდა ქვემო ქართლის რეგიონში, ხოლო 10 სამცხე-ჯავახეთში. 16 ტრენინგს საერთო ჯამში დაესწრო 317 ადამიანი, რომელთაგან 237 იყო ქალი (75%), ხოლო - 80 კაცი (25%). ტრენინგების მთავარი მიზანი იყო მოსახლეობისთვის მათი უფლებების შესახებ ინფორმაციის მიწოდება. თითოეული ტრენინგის თემატიკა შერჩეულ იქნა ადგილობრივი პრობლემების გათვალისწინებით და შეეხებოდა მოსახლეობისთვის აქტუალურ თემებს.

კონსულტაციების ჩატარების მიზნით ორგანიზაციამ განახორციელა 10 გასვლითი ვიზიტი 20 ლოკაციაზე. ქვემო ქართლში 4 ვიზიტის შედეგად იურიდიული კონსულტაციები ჩატარდა 8 ლოკაციაზე, სამცხე-ჯავახეთში 6 ვიზიტის შედეგად იურიდიული კონსულტაციები ჩატარდა 12 ლოკაციაზე. კონსულტაციების მიზნით გამართულ 10 შეხვედრას საერთო ჯამში დაესწრო 264 ბენეფიციარი, რომელთაგან იურიდიული დახმარება მიიღო 121-მა, აქედან 85 იყო ქალი (70%), ხოლო 36 - კაცი (30%).

პროექტის ფარგლებში „კონსტიტუციის 42-ე მუხლმა“ წარმომადგენლობა განახორციელა 22 საქმეზე (17 ბენეფიციარის მიმართ), რომელთაგან 18 წარმართა სასამართლოში, 1 ადმინისტრაციულ ორგანოში, ხოლო 3 საქმეზე პრობლემა მოგვარდა ორგანიზაციის იურისტების სხვადასხვა ტიპის დახმარების შედეგად.

ქალთა უფლებრივი მდგომარეობა სამცხე-ჯავახეთსა და ქვემო ქართლში

ორგანიზაცია „კონსტიტუციის 42-ე მუხლის“ მიერ განხორციელებული ვიზიტების და შეხვედრების შედეგად გამოიკვეთა მრავალი სახის პრობლემა, რომელსაც ადგილობრივები აწყდებიან ყოველდღიურ ცხოვრებაში და ვერ აგვარებენ დამოუკიდებლად. მოსახლეობის უდიდესი ნაწილი მთავარ პრობლემად მძიმე სოციალურ ფონს ასახელებდა. რეგიონებში და განსაკუთრებით სოფლებში ძალზე მაღალია უმუშევრობის დონე, რის გამოც ადგილობრივები რთულ მატერიალურ მდგომარეობაში იმყოფებიან. გარდა ყოფითი და სოციალური სირთულეებისა, სამცხე-ჯავახეთსა და ქვემო ქართლში მცხოვრები მოსახლეობის განცხადებით მათ ხშირად აქვთ საკუთრებასთან დაკავშირებული პრობლემები, როგორცაა მემკვიდრეობის მიღება, მიწის ნაკვეთების და სახლების რეგისტრაცია, ასევე, განქორწინება, ალიმენტის დანიშვნა, სოციალური დახმარების საკითხები. აღნიშნულ რეგიონებში საკმაოდ სიმწვავეთ დგას ოჯახში ძალადობის, გენდერული ნიშნით დისკრიმინაციის და ადრეული ქორწინების პრობლემაც, თუმცა ამ თემებზე ხმამაღლა საუბარს საზოგადოება ერიდება.

ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებისთვის დამატებით სირთულეს წარმოადგენს ქართული ენის არ ცოდნა, რაც ქმნის ბარიერს ადმინისტრაციულ და სასამართლო ორგანოებთან ურთიერთობაში. ასევე, პრობლემურია იუსტიციის სახლის მიერ სომხურიდან ქართულ ენაზე სახელების არასწორად თარგმნის საკითხი, რის გამოც ადგილობრივებს უარს ეუბნებიან სხვადასხვა სახის დოკუმენტაციის გაფორმებაზე. ხშირია შემთხვევები, როდესაც საქართველოში ბინადრობის მქონე უცხო ქვეყნის მოქალაქეებს არ აძლევენ საქართველოს მოქალაქეობას.

საქართველო მნიშვნელოვანი გამოწვევების წინაშე დგას ქალთა უფლებების დაცვის, გენდერული თანასწორობის და დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კუთხით. გენდერული თანასწორობის პრობლემა განსაკუთრებული სიმწვავეთ დგას ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონებში. საზოგადოებაში არსებული სტერეოტიპული მიდგომების, სხვადასხვა ტრადიციებისა და ადათ-წესების გამო ხშირად საზოგადოება ამართლებს ქალთა მიმართ ძალადობას და პრობლემას თავად მსხვერპლში/ქალში ეძებს.

„კონსტიტუციის 42-ე მუხლის“ მიერ გამართულ ყველა შეხვედრაზე მნიშვნელოვანი ყურადღება ეთმობოდა ოჯახში ძალადობის საკითხს. ადგილობრივი მოსახლეობის უდიდესი ნაწილი აღნიშნავდა, რომ ოჯახში ძალადობის შემთხვევები მათ რეგიონში საკმაოდ ხშირად ხდება, თუმცა კონკრეტულ ფაქტებზე საუბრისგან მოქალაქეები თავს იკავებდნენ. ადგილობრივი საზოგადოება ძალიან დახურულია ამ თემის მიმართ, რის გამოც ოჯახში ძალადობის ფაქტები არ ხმაურდება. საზოგადოების ნაწილს მიაჩნია, რომ ოჯახში ძალადობა არის მხოლოდ „ოჯახის საქმე“, შესაბამისად, უმჯობესია თავად მეუღლეებმა მოაგვარონ მათ შორის არსებული დავა და სხვა პირების ჩარევა გაუმართლებელია. *ქვემო ქართლში ერთ-ერთი შეხვედრის დროს, მონაწილეებმა გაიხსენეს შემთხვევა, როდესაც ოჯახში ძალადობის ფაქტზე მეზობელმა გამოიძახა პატრული, რაზეც, შემდგომში, მსხვერპლმა (ქალმა) საყვედურით მიმართა ამ მეზობელს და სთხოვა არ ჩარეულიყო მათი ოჯახის საქმეში. არის შემთხვევები, როდესაც თავად მსხვერპლი არ ამუღავნებს ძალადობის ფაქტებს, ვინაიდან ოჯახის დანგრევის შემთხვევაში მას არც წასასვლელი აქვს სადმე და არც საკმარისი შემოსავალი, რომ დამოუკიდებლად არჩინოს ოჯახი, შესაბამისად, რჩება ერთი გზა - მოთმენა. სამცხე-ჯავახეთში ორგანიზაცია აწარმოებდა ოჯახში ძალადობის საქმეს. ქალი წლების განმავლობაში ითმენდა ძალადობას მისი ქმრის მხრიდან, ვინაიდან არ ჰქონდა სხვა გამოსავალი. კერძოდ, მისი მშობლები სოფელში ცხოვრობდნენ და შვილებთან ერთად ქალის*

სოფელში დაბრუნება შეარცხვენდა მშობლების ოჯახს, ხოლო მისი შემოსავალი არ ეყოფოდა ბავშვების რჩენას. შესაბამისად, იგი იძულებული იყო ეცხოვრა ქმართან, რომლიც სისტემატურად ძალადობდა მასზე. საბოლოოდ ქალმა მაინც გადაწყვიტა მიემართა სასამართლოსთვის, სადაც „კონსტიტუციის 42-ე მუხლი“ იცავდა მის ინტერესებს სისხლის სამართლის საქმეში. ასევე, ორგანიზაციის დახმარებით გამოიწვა დამცავი ორდერი ნ თვის ვადით. აღნიშნული შემთხვევა კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ მძიმე სოციალური ფონი, ეკონომიკური დამოკიდებულება ქმარზე და საზოგადოებაში არსებული სტერეოტიპები მნიშვნელოვან უარყოფით როლს თამაშობს ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლაში. მხოლოდ უკიდურესად მძიმე და აუტანელ მდგომარეობაში აღმოჩენის შემდეგ იღებენ ქალები გადაწყვეტილებას დაიცვან საკუთარი უფლებები.

ოჯახში ძალადობის პრობლემას ამწვავებს ის ფაქტიც, რომ მოსახლეობის ნაწილს არ აქვს ზოგადი ინფორმაცია ოჯახში ძალადობის, მისი ფორმებისა და შედეგების შესახებ, ასევე, არ იცის კონკრეტულად რა უნდა მოიმოქმედოს ოჯახში ძალადობის შემთხვევაში, ხოლო ის ნაწილი, რომელიც ინფორმირებულია უბრალოდ არ ენდობა სამართალდამცავ ორგანოებს, ვინაიდან ხშირად პოლიცია არ მოქმედებს მათი ვალდებულებების შესაბამისად. მოსახლეობის განმარტებით, იმ მცირე შემთხვევებშიც კი, როდესაც სამცხე-ჯავახეთში ხდებოდა პოლიციის გამოძახება, პოლიციის მხრიდან არ ხდებოდა ოჯახში ძალადობის ფაქტებზე ადეკვატური რეაგირება, პოლიცია იყო გულგრილი და ნაცვლად იმისა, რომ დაეცვა მსხვერპლი და გამოეცა შემაკავებელი ორდერი, ცდილობდა არ ჩარეულიყო კონფლიქტში და უკეთეს შემთხვევაში მხოლოდ სიტყვიერი გაფრთხილებით თუ შემოიფარგლებოდა. აღნიშნულს ადასტურებს სტატისტიკური ინფორმაცია პოლიციის მიერ გამოცემული შემაკავებელი ორდერების თაობაზე, კერძოდ, 2016 წლის განმავლობაში სამცხე-ჯავახეთში პოლიციის მიერ სულ გამოცემულ იქნა 25 შემაკავებელი ორდერი, მაშინ, როდესაც იგივე პერიოდში ქვემო ქართლში გამოიწვა 271 შემაკავებელი ორდერი.²

² <http://ombudsman.ge/uploads/other/4/4332.pdf> გვ. 631

როგორც ადგილობრივები აღნიშნავენ პოლიციის გამოძახებას, არათუ დადებითი, არამედ შესაძლოა უარყოფითი შედეგი მოეტანა, ვინაიდან პოლიციის წასვლის შემდგომ არსებობდა ძალადობის განმეორების მაღალი რისკი. ყოველივე ეს უფრო მეტად აღრმავებს საზოგადოების უნდობლობას სამართალდამცავი ორგანოების მიმართ, რაც ოჯახში ძალადობის მსხვერპლებს უჩენს უიმედობის განცდას და ისინი იძულებული ხდებიან შეეგუონ ბედს. მსხვერპლის მდგომარეობას ამძიმებს ისიც, რომ მათ არ აქვთ დამოუკიდებელი შემოსავალი, ისინი ეკონომიკურად დამოკიდებულნი არიან მოძალადეზე, აქვთ საცხოვრებლის პრობლემა და ხშირ შემთხვევაში არ აქვთ სათანადო მორალური თუ ფინანსური მხარდაჭერა მათი ბიოლოგიური ოჯახის წევრების მხრიდანაც.

თითქმის ყველა შეხვედრაზე ადგილობრივებმა გამოთქვეს სურვილი, რომ სამართალდამცავებს ჰქონდეთ მეტი ინფორმაცია და პასუხისმგებლური დამოკიდებულება ასეთი სენსიტიური თემის მიმართ, რაც გაზრდის მათი მხრიდან ჯეროვანი რეაგირების შემთხვევებს და ადგილობრივებიც უფრო დაცულად იგრძნობენ თავს.

ასევე, მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს სასამართლოს დამოკიდებულება ოჯახში ძალადობასთან დაკავშირებული საქმეების განხილვისას. უმეტეს შემთხვევებში სასამართლოები არ იყენებენ საპატიმრო სასჯელებს მოძალადეების მიმართ, რასაც ადასტურებს ორგანიზაციის პრაქტიკაც. *ახალქალაქის რაიონულ სასამართლოში „კონსტიტუციის 42-ე მუხლი“ წარმოადგენდა ბენეფიციარს, რომელიც მისი ქმრის მხრიდან განიცდიდა სისტემატურ ძალადობას. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული პირი რამდენიმე წლის წინ ახალციხის რაიონული სასამართლოს მიერ სასამართლოები იყო ოჯახში ძალადობის გამო (გამოყენებულ იქნა პირობითი მსჯავრი 2 წლით), ახალქალაქის რაიონულმა სასამართლომ მაინც არ გამოიყენა პატიმრობა და მას განუსაზღვრა პირობითი მსჯავრი 1 წლის ვადით.*

„კონსტიტუციის 42-ე მუხლი“ თბილისში იცავდა ოჯახში ძალადობის მსხვერპლს, რომელმაც ქმრის მხრიდან ფიზიკური ძალადობის

შედევად მიიღო ჯანმრთელობის დაზიანება და დაუქვეითდა სმენა. ამ შემთხვევაშიც არ იქნა გამოყენებული საპატიმრო სასჯელი და თბილისის საქალაქო სასამართლომ პირს შეუფარდა პირობითი მსჯავრი 1 წლის ვადით და დააკისრა ჯარიმა 2000 ლარის ოდენობით.

თუმცა ორივე ზემოაღნიშნულ საქმეზე სასამართლომ გამოსცა დამცავი ორდერი 6 თვის ვადით.

ორგანიზაციის მიერ ჩატარებულ შეხვედრებზე გამოვლინდა, რომ ახალგაზრდებში გაცილებით მაღალია ინფორმირებულობის დონე ოჯახში ძალადობის თაობაზე, ისინი გაცილებით უფრო თამამად აფიქსირებენ საკუთარ პოზიციას და უფრო მონდომებულები არიან მიიღონ მეტი ინფორმაცია. სამცხე-ჯავახეთის და ქვემო ქართლის სოფლებში ჩატარებულ ტრენინგებზე სკოლის მოსწავლეთა უმრავლესობას ჰქონდა ზოგადი ინფორმაცია ოჯახში ძალადობის და მასზე რეაგირების გზების შესახებ. მათი უმეტესობა უყოყმანოდ აღნიშნავდა, რომ ოჯახში ძალადობის ფაქტის შეტყობის შემთხვევაში აუცილებელი იყო პოლიციაში დარეკვა ნომერზე 112.

ადრეული ქორწინება

სამცხე-ჯავახეთსა და ქვემო ქართლში ასევე პრობლემატურია ადრეული ქორწინების საკითხი, თუმცა აღსანიშნავია, რომ ამ მხრივ შეიმჩნევა დადებითი ტენდენცია. შეხვედრებზე მოსული მოსახლეობა ერთხმად აღნიშნავდა, რომ ადრეული ქორწინების შემთხვევები ბოლო წლების განმავლობაში შემცირდა, მაგრამ მათი სრული აღმოფხვრა ჯერ არ მომხდარა. მათი განმარტებით, ასეთი ფაქტები ხდება ეთნიკურ ქართველებშიც, თუმცა შემთხვევათა უდიდესი წილი მოდის ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებზე - სომხებზე და აზერბაიჯანელებზე, სადაც ადრეულ ასაკში დაოჯახებას მოსახლეობა ტრადიციის, კულტურის და მენტალიტეტის ნაწილად

მიიჩნევს. არცთუ ისე იშვიათად, თავად მშობლები უწყობენ ხელს ადრეულ ქორწინებას, ასევე, ხშირია შემთხვევები, როდესაც ოჯახის შექმნის გადაწყვეტილებას დასაქორწინებელი პირების ნაცვლად მათი მშობლები იღებენ, ხოლო არასრულწლოვანი ბავშვები ვერ ბედავენ მშობლების ნების წინააღმდეგ წასვლას და იძულებულნი არიან დამორჩილდნენ მათ. *ქვემო ქართლის ერთ-ერთ სოფელში შეხვედრის დროს ადგილობრივმა ქალმა გაიხსენა შემთხვევა, როდესაც 10-12 წლის ბიჭმა ეზოში თამაშის დროს თანატოლ გოგონას შემთხვევით დაუზიანა თვალი. ამის შემდეგ გოგოს მშობლები შეუთანხმდნენ ბიჭის მშობლებს, რომ ვინაიდან მათი შვილის გამო ჰქონდა ფიზიკური ნაკლი გოგოს, ამიტომ მასვე უნდა მოეყვანა ის ცოლად.*

აღნიშნულიდან გამომდინარე შეიძლება ითქვას, რომ ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ ადგილებში ადრეული ქორწინების მავნე ტრადიციის გაგრძელებაში ძალიან მალალია მშობლების უარყოფითი როლი. ცალკე უნდა გამოიყოს საზოგადოების დამოკიდებულება მსგავს ფაქტებთან მიმართებაში: საზოგადოება ძალიან გულგრილია, ხოლო ზოგიერთ შემთხვევაში არაადეკვატურად აგრესიულიც. *სამცხე-ჯავახეთში ერთ-ერთ შეხვედრაზე მონაწილეებმა გაიხსენეს ახალქალაქის სკოლაში რამდენიმე წლის წინ მომხდარი შემთხვევა, როდესაც გოგონა გათხოვდა მე-9 კლასში და სწორედ ამ ფაქტის გამო სკოლის დირექციამ მას აუკრძალა სკოლაში სიარული, რის გამოც გოგონა იძულებული გახდა შეენწყვიტა სწავლა.* ნაცვლად იმისა, რომ სკოლის დირექციისთვის განემარტათ, რომ მათ არ ჰქონდათ უფლება გოგონა გაერიცხათ სკოლიდან და ამით მისთვის შეეზღუდათ განათლების მიღების უფლება, ამ ფაქტზე საზოგადოებას რეაქცია არ ჰქონია. სამწუხაროდ, ადგილობრივების ცნობიერება და დამოკიდებულება ამ საკითხთან მიმართებაში არ არის ჯეროვანი, ვინაიდან ისინი არ ფლობენ ინფორმაციას თუ რა შედეგები შეიძლება მოყვეს ადრეულ ქორწინებას. *სამცხე-ჯავახეთში გამართულ შეხვედრაზე ერთ-ერთმა მონაწილემ განაცხადა, რომ ადრეული ქორწინებისთვის ბარიერების დაწესებით სახელმწიფო ეწინააღმდეგება კონსტიტუციას, რომლის*

თანახმადაც, სახელმწიფო ხელს უწყობს ოჯახის კეთილდღეობას. ეს ის შემთხვევაა, როდესაც ადამიანები ზედაპირულად უყურებენ პრობლემას და არ არიან ღრმად ჩახედული მის არსში. ამიტომ, მნიშვნელოვანია მოსახლეობას მიენოდოს ამომწურავი ინფორმაცია ადრეული ქორწინების უარყოფითი შედეგების შესახებ, რათა მათ რეალურად დაინახონ ჯანმრთელობასთან და მათ პროფესიულ განვითარებასთან დაკავშირებული რისკები და საფრთხეები, რაც თან სდევს არასრულწლოვან ასაკში ოჯახის შექმნას. სწორედ ამიტომ, ქორწინებისთვის ასაკობრივი შეზღუდვის დანესებით, სახელმწიფო ცდილობს დაიცვას საკუთარი მოქალაქეები ადრეული ქორწინების თანმდევი დამაზიანებელი და ხშირ შემთხვევაში ფატალური შედეგებისგან. ასეთ შემთხვევებზე საზოგადოების მხრიდან გამოჩენილი გულგრილობა ხელს უწყობს და გარკვეულწილად ახალისებს ადრეული ქორწინებების მავნე პრაქტიკის გავრძელებას. აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ ადრეული ქორწინებისას საკმაოდ მაღალია ოჯახში ძალადობის შემთხვევების რაოდენობა.

საკუთრება

მნიშვნელოვან სირთულეებთან არის დაკავშირებული ქალების მიერ საკუთრების უფლების რეალიზება, რაშიც უარყოფით როლს გენდერული სტერეოტიპები თამაშობს. როგორც სამცხე-ჯავახეთში, ისე ქვემო ქართლში საკმაოდ მძლავრად არის გამჭდარი სტიგმები. ხშირია შემთხვევები, როდესაც ქალები, კაცებთან შედარებით, აშკარად არათანაბარ პირობებში ხვდებიან, თუმცა ადგილობრივი საზოგადოება ამაში პრობლემას ნაკლებად ხედავს და აღნიშნულს ტრადიციებსა და ადათ-წესებს მიანერს. პრაქტიკამ აჩვენა, რომ ორივე რეგიონში უძრავი ქონების და მიწის ნაკვეთების აბსოლუტური უმრავლესობის რეგისტრაცია ხდება კაცის სახელზე,

მიუხედავად იმისა, რომ შესაძლებელია ეს ქონება ქალის და კაცის მიერ ერთობლივად იყოს შეძენილი. ქონების გაყოფისას ან მემკვიდრეობის მიღებისას ასევე კაცი არის პრივილეგირებულ მდგომარეობაში და, იშვიათი გამონაკლისების გარდა, კაცი ხდება ქონების უდიდესი ნაწილის (თუ მთლიანის არა) მესაკუთრე, ქალს კი თითქმის არაფერი ერგება.

ყოველივე ეს განპირობებულია საზოგადოებაში არსებული მცდარი შეხედულებით, რომ კაცი არის „ოჯახის უფროსი“ და ქონებაც მას უნდა ეკუთვნოდეს. ქონებასთან მიმართებაში საზოგადოება კაცს უპირატესად მიიჩნევს და თვლის, რომ გოგო გათხოვდება, „პატრონს ჩაბარდება“, აი ბიჭმა კი ცოლი უნდა მოიყვანოს და არჩინოს, შესაბამისად მას უფრო მეტი ფინანსები ესაჭიროება. ასეთი დისკრიმინაციული მიდგომები გადაეცემა თაობიდან თაობას, რის გამოც ქალის მიერ საკუთარი წილის მოთხოვნა აღიქმება არა როგორც საკუთარი უფლებების დაცვად, არამედ კაცის წინააღმდეგ გადადგმულ ნაბიჯად. *ქვემო ქართლში ერთმა ქალმა განაცხადა, რომ იცის მამის ქონებიდან მისი წილის შესახებ, თუმცა ვერ ბედავს ხმის ამოღებას, ვინაიდან მისი ოჯახი და საზოგადოება ჩათვლის, რომ ის საკუთარი ძმების წინააღმდეგ წავიდა.*

სამცხე-ჯავახეთში იყო შემთხვევა, როდესაც კაცმა პირდაპირ გამოხატა დისკრიმინაციული მიდგომა სხვადასხვა სქესის შვილების მიმართ და განაცხადა, რომ მას ჰყავს 3 შვილი და 1 გოგო და მან უნდა იზრუნოს, რომ მის „სამივე“ შვილს ჰქონდეს სახლი. მოცემულ შემთხვევაში პირს 4 შვილი ჰყავდა - 3 ბიჭი და 1 გოგო, თუმცა ის სრულფასოვან შვილებად მხოლოდ ბიჭებს მოიაზრებდა და გოგოს მიმართ არ ჰქონდა იგივე განცდა.

საზოგადოების არაჯეროვანი რეაქცია მსგავსი სახის დისკრიმინაციულ მოპყრობაზე ხელს უწყობს ამ ტრადიციის გავრცელებას, რაც კიდევ უფრო მეტად ამძიმებს ქალთა მდგომარეობას.

ეთნიკური უმცირესობები

შეხვედრების შედეგად გამოიკვეთა ის პრობლემები, რომლებსაც ზემოაღნიშნულის გარდა, დამატებით აწყდებიან სამცხე-ჯავახეთსა და ქვემო ქართლში მცხოვრები ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენლები - სომეხი და აზერბაიჯანელი მოსახლეობა.

ეთნიკურ უმცირესობებში ძალზე მწვავედ დგას სახელმწიფო სტრუქტურებისადმი მიმართვისთვის საჭირო ინფორმაციის არქონისა და ხელმისაწვდომობის საკითხი, ასევე, უმნიშვნელოვანესი პრობლემაა სახელმწიფო ინსტიტუტებისადმი ნდობის დაბალი ხარისხი. სამცხე-ჯავახეთში მოსახლეობამ გამოხატა დიდი უკმაყოფილება იუსტიციის სახლის მუშაობასთან დაკავშირებით. კერძოდ, ხშირია შემთხვევები, როდესაც იუსტიციის სახლის მიერ არასწორად ხდება სომხურიდან ქართულ ენაზე სახელის და გვარის თარგმნა, ან სხვადასხვა თარიღების არასწორად მითითება, რის გამოც შემდგომში მოსახლეობას პრობლემები ექმნება სხვადასხვა სახის დოკუმენტაციების გაფორმების დროს. *სამცხე-ჯავახეთის ერთ-ერთი სოფლის მაცხოვრებელმა ქალმა განაცხადა, რომ მისი სახელის სომხურიდან ქართულად გადათარგმნის დროს იუსტიციის სახლმა დაუშვა შეცდომა, რის გამოც იგი ვერ ახერხებდა მემკვიდრეობის მიღებას. აღნიშნულმა მოქალაქემ შეცდომის გასასწორებლად მიმართა იუსტიციის სახლს, თუმცა იუსტიციის სახლმა უარი განაცხადა ხარვეზის აღმოფხვრაზე და პირი გადაამისამართა სასამართლოში. მან ვერ შეძლო სასამართლოსთვის მიმართვა, ვინაიდან სასამართლოში საქმის განხილვა დაკავშირებულია ხარჯებთან, ასევე, სამართალწარმოება ხორციელდება ქართულ ენაზე, რაც დამატებითი ბარიერია არაქართულენოვანი მოსახლეობისთვის. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სამცხე-ჯავახეთისგან განსხვავებით, ქვემო ქართლის მოსახლეობას არ გამოუხატავს მსგავსი პრეტენზიები იუსტიციის სახლის მუშაობასთან მიმართებაში.*

რეგიონში პრობლემურია საქართველოს მოქალაქეობის მიღების საკითხი. კერძოდ, სომხეთის მოქალაქეებს, რომელთაც აქვთ

საქართველოში ბინადრობის მონაწილეობა, წლების განმავლობაში ცხოვრობენ საქართველოში და სურთ აიღონ საქართველოს მოქალაქეობა, უარს ეუბნებიან საქართველოს მოქალაქეობის მიღებაზე სახელმწიფო უსაფრთხოების ან/და საზოგადოებრივი უსაფრთხოების დაცვის ინტერესებიდან გამომდინარე. ასეთი შემთხვევები ხდება მასიურად. *ერთ-ერთმა ქალმა, რომელიც საპენსიო ასაკს იყო მიღწეული განაცხადა, რომ მას და მის დას (ასევე საპენსიო ასაკის) ცალ-ცალკე ჰქონდათ შეტანილი განცხადებები საქართველოს მოქალაქეობის მიღებაზე. მის დას დაუკმაყოფილეს მოთხოვნა, თუმცა თავად ამ ქალს უარი უთხრეს საქართველოს მოქალაქეობის მიღებაზე გემოაღნიშნული საფუძვლით.*

სამცხე-ჯავახეთის ერთ-ერთ სოფელში ვიზიტის დროს, რომელიც დასახლებულია ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელი სომხებით, ადგილობრივებმა აღნიშნეს, რომ სასწრაფო სამედიცინო დახმარების გამოძახების დროს, ადგილზე მოსული სასწრაფო პირველ რიგში ამონმებს აქვს თუ არა პაციენტს საქართველოს მოქალაქეობა. იმ შემთხვევაში, თუ პირი არ აღმოჩნდება საქართველოს მოქალაქე, ექიმები უარს აცხადებენ სამედიცინო სერვისების განწევაზე. მსგავს პრობლემაზე მიუთითეს ქვემო ქართლის მაცხოვრებლებმაც. მათი თქმით ეთნიკური უმცირესობებისთვის, რომელთაც არ აქვთ საქართველოს მოქალაქეობა, სასწრაფო სამედიცინო დახმარების გამოძახება ფასიანია და ღირს 50 ლარი, მაშინ როდესაც საქართველოს მოქალაქეებისთვის აღნიშნული მომსახურება უფასოა. ორგანიზაცია „კონსტიტუციის 42-ე მუხლის“ მიერ აღნიშნული ფაქტი ოფიციალურად იქნა გადამოწმებული საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროში, საიდანაც გვაცნობეს, რომ საქართველოში მცხოვრები ბინადრობის უფლების მქონე უცხო ქვეყნის მოქალაქეებისათვის სასწრაფო სამედიცინო დახმარების მომსახურება იყო უფასო. ორგანიზაცია ეცადა მოეძია უშუალოდ ის ბენეფიციარები, რომლებსაც თანხას ახდევინებენ სამედიცინო მომსახურების განწევაში ან საერთოდ უარს ეუბნებიან მასზე, თუმცა ყველა შემთხვევაში ადგილობრივები უარს აცხადებდნენ რაიმე სახის საჩივრის დაწერაზე, ხოლო მოტივად მიუთითებდნენ

უნდობლობას სახელმწიფო სტრუქტურების მიმართ. სამცხე-ჯავახეთის ერთ-ერთ სოფელში შეხვედრისას მონაწილეებმა ღიად დააფიქსირეს, რომ ასეთი შემთხვევა ერთი კვირის წინაც მოხდა, თუმცა მათ კატეგორიული უარი განაცხადეს დაესახელებინათ ეს პირი, ვინაიდან მათ მიაჩნიათ, რომ „ჩივილით“ მაინც არაფერი შეიცვლება, ხოლო „მომჩივანს“ დამატებითი პრობლემები შეექმნებოდა.

რეკომენდაციები

საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს:

- ადრეული ქორწინების მავნე პრაქტიკის აღმოსაფხვრელად სპეციალურ ფოკუს ჯგუფებს მიენდოთ ზოგადი ინფორმაცია ადრეული ქორწინების უარყოფითი შედეგების შესახებ. ამ მხრივ მიზანშეწონილია ცნობიერების ამაღლების პერმანენტული კურსების ჩატარება სკოლის მასწავლებელთა და დამამთავრებელი კლასის მოსწავლეებისთვის. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია აღნიშნული კურსები ჩატარდეს ადგილობრივი მოსახლეობისა და ეთნიკური უმცირესობებისათვის აღქმად და გასაგებ ენაზე;
- ადრეული ქორწინების ფაქტის შეტყობის შემთხვევაში მოხდეს შინაგან საქმეთა სამინისტროს და სოციალური მომსახურების სააგენტოს დროული ინფორმირება.
- მოხდეს მოსწავლეების მიერ სკოლის მითვების მიზეზების დადგენა და ადრეული ქორწინების გამო განათლების შეწყვეტის ზუსტი სტატისტიკის წარმოება;
- ეთნიკური უმცირესობების მიერ ქართული ენის სწავლის ხელშწყობის მიზნით შემუშავდეს უფრო ეფექტური და ქმედითი მექანიზმები.

საქართველოს შრომის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს:

- გაძლიერდეს სოციალური მუშაკების როლი ადრეული ქორწინების და/ან ოჯახში ძალადობის შემთხვევებზე რეგირების კუთხით;
- ადრეული ქორწინების და/ან ოჯახში ძალადობის ფაქტის

შეტყობის შემთხვევაში მოხდეს შინაგან საქმეთა სამინისტროს დროული ინფორმირება.

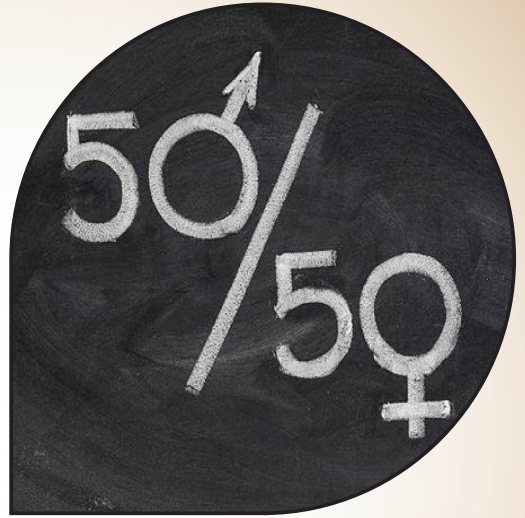
საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს:

- პოლიციელთა გადამზადების გზით მოხდეს მათი ცნობიერების ამაღლება და სენსიტიურობის გაზრდა ისეთი თემების მიმართ, როგორცაა ოჯახში ძალადობა და/ან ადრეული ქორწინება;
- ოჯახში ძალადობის და/ან ადრეული ქორწინების შემთხვევებზე რეაგირებისას განხორციელდეს პოლიციელთა მიერ საკუთარი ვალდებულებების ჯეროვნად და ეფექტურად შესრულების მონიტორინგი;
- ადრეული ქორწინების და/ან ოჯახში ძალადობის ფაქტის შეტყობის შემთხვევაში მოხდეს სოციალური მომსახურების სააგენტოს დროული ინფორმირება;
- ოჯახში ძალადობის ფაქტის შემდგომ მოხდეს მსხვერპლსა და მოძალადეს შორის არსებული ურთიერთობის მონიტორინგი, რათა თავიდან იქნეს აცილებული ძალადობის მორიგი ფაქტი.

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

EAST • WEST
MANAGEMENT
INSTITUTE
*Promoting Rule of Law
in Georgia (PROLoG)*

WOMEN'S RIGHTS IN SAMTSKHE-JAVAKHETI AND KVEMO KARTLI

R E P O R T

ARTICLE 42 OF THE
CONSTITUTION

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

EAST • WEST
MANAGEMENT
INSTITUTE
*Promoting Rule of Law
in Georgia (PROLoG)*

REPORT

WOMEN'S RIGHTS IN SAMTSKHE-JAVAKHETI AND KVEMO KARTLI

ARTICLE 42 OF THE CONSTITUTION

2017

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

EAST • WEST
MANAGEMENT
INSTITUTE
Promoting Rule of Law
in Georgia (PROLoG)

The report was prepared within the project *“Empowering women, in particular women from ethnic minority group, and promoting their access to justice”* implemented by “Article 42 of the Constitution” and funded by the program “Promoting Rule of Law in Georgia” (PROLoG) of East-West Management Institute (EWMI).

This report was made possible by the generous support of the American People through the United States Agency for International Development (USAID). The contents are the responsibility of “Article 42 of the Constitution” and do not necessarily reflect the views of USAID, the United States Government or East-West Management Institute.

Prepared by Irakli Gvaramadze

CONTENT

Introduction.....	7
About the Project	9
Women’s Rights in Samtskhe-Javakheti and Kvemo Kartli.....	11
Domestic Violence.....	11
Early Marriage	14
Property	15
Ethnic Minorities	16
Recommendations.....	19

INTRODUCTION

In Georgia many women live in extremely hard conditions and their fundamental rights are being violated on daily bases only because they are women. Some women are unable to protect their rights as they are not aware about the rights they have and where to refer in case of abuse and how to fight for the restoration of their violated rights. Others simply have no trust in state institutions and are forced to put up with hard conditions. Realization of women's rights is still one of the main challenges in Georgia, confirmed by different internal and international researches.

Public Defender's 2016 report¹ reviews women's rights condition in Georgia quite broadly and highlights obstacles to the gender equality and realization of rights by women. Despite several recommendations by public defender, steps taken by the state are not enough. Domestic violence and generally violence against women still is one of the most important challenges of Georgian reality that is mostly postulated by traditions and gender stereotypes existing in the society that supports broadening of scale of violence against women and domestic violence. Early marriage is also a very important problem as well as insensitive approach of the society towards this issue, but it's worth mentioning that comparing to 2015, in 2016 the situation is definitely improved. Gender equality and discrimination based on gender and ethnicity are still problematic topics, as well as women's labor rights and gender segregation of the positions they are holding.

The abovementioned issues are problematic especially in Samtskhe-Javakheti and Kvemo Kartli, where ethnic Armenians and Azerbaijanis live along with ethnic Georgians. According to the organization's experience, domestic violence cases are quite frequent in these regions, though society still prefers not to talk about this publicly and prefers to keep quiet. In some cases victims, themselves try to hide the fact of abuse, as due to difficult economic condition, in case of divorce women won't manage to take care

---

¹ <http://ombudsman.ge/uploads/other/4/4332.pdf>

of the family independently and consequently prefer to bear the abuse. Practice of early marriage is an important challenge, though the tendency is dropping. Early marriage is considered to be a part of tradition, culture and mentality that makes its eradication harder. The problem related to gender based discrimination in regards with property is widely spread, that is also confirmed by immovable property assigned to men only.

The issue of not knowing Georgian language is an additional problem for ethnic minorities living in Samtskhe-Javakheti and Kvemo Kartli and this creates further obstacles to the protection and realization of their rights.

Since 2011 “Article 42 of the Constitution” is actively working on the women`s rights issues. Organization`s experience revealed that the most vulnerable groups are women belonging to ethnic minorities. Due to the language barrier, lack of finances, low level of education and stereotypes rooted in public, women have less opportunity for effective protection of their rights. Discriminatory treatment against women and violation of their rights are often expressed in domestic violence, early marriage, less opportunities for higher education and professional employment, as well as the practice of uneven distribution of inheritance on the basis of gender distinction. Labor rights of the employed women are often violated, especially, in cases of pregnancy and maternity leave. Sexual harassment at workplaces still remains tabooed issue. Therefore, parallel to the legal protection of women`s right, raising awareness, especially in the regions with ethnic minorities, becomes much important, as it allows women to provide legislative appraisal of their own problems and have adequate respond to it.

ABOUT THE PROJECT

During the 14 months, from February 2016 to March 2017, “Article 42 of the Constitution” implemented the project *“Empowering women, in particular women from ethnic minority group, and promoting their access to justice”*. The main goal of the project was legal empowerment of women and raise their awareness regarding women’s rights. The project was funded by the United States Agency for International Development (USAID) program “Promoting Rule of Law in Georgia” (PROLoG) implemented by East-West Management Institute (EWMI).

Project was implemented in 5 municipalities of Kvemo Kartli and Samtskhe-Javakheti: Tsalka, Tetritskaro, Ninotsminda, Akhalkalaki and Akhaltsikhe.

The beneficiaries of the project were women, especially women belonging to ethnic minorities, who suffered discrimination on different grounds, violation of property rights, domestic violence and the need for legal assistance in these areas.

Within the framework of the project awareness raising trainings and field visits for consultations were held; beneficiaries were represented in the administrative bodies and courts; informational articles were prepared; TV and radio shows were recorded; brochures and informational flyers were printed and social video clip created.

Different meetings were conducted in the 28 locations of Samtskhe-Javakheti and Kvemo Kartli: trainings in 16 locations and consultations in 20 locations (in 8 locations were held both: training and consultation). Meetings conducted by “Article 42 of the Constitution” were attended by 581 beneficiaries, 387 were women (67%) and 194 were men (33%).

Trainings were held in the municipalities and villages foreseen by the project. Organization held 16 trainings in total, 6 of them were conducted in Kvemo Kartli while 10 in Samtskhe-Javakheti. 16 trainings were attended by 317

participants in total, 237 were women (75%) and 80 were men (25%). The main goal of the trainings was to provide information to the locals regarding their rights. The topic of each training was chosen taking into account local problems and actual issues of the population.

Organization held 10 field visits in 20 locations in order to conduct consultations. In Kvemo Kartli consultations were conducted in 8 locations within the 4 field visits, while 12 locations were covered in Samtskhe-Javakheti during the 6 field visits. 10 meetings were attended by 264 beneficiaries in total, 121 of them received legal assistance, 85 were female (70%) while 36 were male (30%).

Within the project “Article 42 of the Constitution” had 22 cases (17 beneficiaries), 18 of them were submitted to the court, 1 in administrative body, and in 3 cases problems were solved with different activities conducted by the organization`s lawyers.

WOMEN'S RIGHTS IN SAMTSKHE-JAVAKHETI AND KVEMO KARTLI

Visits and meetings conducted by “Article 42 of the Constitution” revealed different problems locals face on daily bases and cannot solve independently. The majority of locals mentioned that the main problem was difficult social conditions. In the regions and especially in the villages, the level of unemployment is very high; therefore the locals are in a difficult economic situation. In addition to social difficulties, in Samtskhe-Javakheti and Kvemo Kartli locals have problems related to the property issues, in particular, getting inheritance, registration of houses and land plots, as well as divorce, alimony, social assistance issues. In these regions the serious problems are domestic violence, gender discrimination and early marriage, but the society avoids talking loudly about these issues.

The additional struggle for ethnic minorities is the lack of knowledge of the Georgian language that creates obstacles in relation with administrative and judicial bodies. Also problematic issue is incorrect translation of Armenian names into Georgian language by Public Service Hall that causes difficulties in the registration of various documents. There were cases when foreign citizens who had a right of residence in Georgia, were denied the acquisition of Georgian citizenship.

Domestic Violence

Georgia faces significant challenges in the protection of women's rights, gender equality and discrimination. The issue of gender equality is especially problematic in the regions populated by ethnic minorities. Due to stereotypes in the society and different traditions, often society justifies violence against women and seeks the problem in the victim/woman itself.

„Article 42 of the Constitution” paid special attention to the domestic violence issues on every meeting. Majority of locals mentioned that facts of domestic violence happen very often in their region, but they refrain from speaking about specific cases. Local society is closed to this issue, therefore the information about domestic violence does not go beyond the family. Part of society believes that domestic violence is “a family matter”, accordingly, it is better if the problem is solved by the spouses themselves, and the interference of others is unjustified. *During a meeting in Kvemo Kartli, participants remembered the case, when a neighbor called the police on the fact of domestic violence. Later the victim (woman) complained to this neighbor and asked her not to interfere in their family business anymore.* There are cases, when victims are hiding the facts of domestic violence, because in case of divorce they have nowhere to go and do not have enough income to keep the family independently, so there is one way - to live with it. *In Samtskhe-Javakheti organization had a case of domestic violence. For many years a woman bore abuse from her husband, since she had no other choice. In particular, her parents lived in the village and going back to the village with children would disgrace her parents’ family, on the other hand her income was not enough for taking care of her children. So, she was forced to live with her husband that systematically abused her. Finally, the woman decided to apply to the court where “Article 42 of the Constitution” defended her interests in a criminal case. Also, with the help of organization a protective order was issued for the period of 6 months.* This case once again proves that difficult social conditions, economic dependence on husband and stereotypes in society plays a significant role in fight against domestic violence. Only after being in the severe and unbearable situations several times, women take the decision to protect their rights.

The issue of domestic violence is even more problematic as part of population doesn’t even have general information about it, its types and consequences and don’t know what must be done to fight it. Those, who have information don’t trust law enforcement agencies, as police often don’t act according to their obligations. *According to the locals, in few cases when police was actually called they didn’t respond to the facts of*

domestic violence adequately, police officers were indifferent and instead of protecting victim and issuing restraining order, tried not to get involved in the problem and only referred to verbal warning. This can be confirmed by the statistical information of police issuing the restraining orders; in 2016 Samtskhe-Javakheti Police issued 25 restraining orders, when in the same period in Kvemo Kartli police issued 271 restraining orders.² As locals state, call for police might have negative result as after they leave there is high risk of re-abuse. All these, make the trust towards law enforcement agencies even lower, especially for victims of violence and makes them tolerate the abuse. The victims are in a very hard position as they don't have independent income; they depend on their abusers economically, don't have homes and often don't have financial or moral support from their biological family members.

Almost at all meetings locals expressed their concern that police should have more information and responsible attitude to such sensitive issues to ensure proper and adequate reactions from them and increase sense of security from locals.

At the same time, Court's approach towards hearing domestic violence cases is also an important problem. In most cases courts don't use imprisonment as a punishment for abusers, and this is confirmed by the organization's practice. *In Akhalkalaki District Court "Article 42" represented a beneficiary who was victim of systematic violence from the side of husband. Despite of the fact that this person was previously convicted for the domestic violence by Akhaltiskhe District Court (conditional sentence for 2 years was used), Akhalkalaki District Court still didn't use imprisonment and sentenced him with 1 year conditional sentence.*

NGO "Article 42 of the Constitution" defended the victim of domestic violence, who as a result of abuse from the side of her husband had damaged the ability to hear. In this case Tbilisi City Court used conditional sentence for a year and fine amount of GEL 2000

---

² <http://ombudsman.ge/uploads/other/4/4332.pdf> page 631

But in both cases court issued protective order for a period of 6 months in each case.

During the meetings organized by the NGO it was obvious that the youth have higher awareness about the domestic violence, they express their position freely and are eager to get more information about the topic. Participants of trainings conducted in Samtskhe-Javakheti and Kvemo Kartli had general information about the domestic violence and ways to respond to it. Most of them noted that they have to call 112 in case of domestic violence.

Early Marriage

Early marriage is also very problematic in Samtskhe-Javakheti and Kvemo Kartli, though the positive tendencies can be noticed. At the meetings participants stated that cases of early marriage very rarely but still happen. As they mentioned early marriage cases do happen in ethnic Georgians, though mostly in ethnic minority representatives – ethnic Armenians and Azerbaijanis, as early marriage is considered to be part of tradition, culture and mentality. In some cases parents promote early marriage they even make decisions instead of their children and juveniles can't oppose their parents and are forced to obey their decision. *During the meeting in Kvemo Karli village, a woman referred to a case when 10-12 year old boy was playing in a yard and accidentally harmed a girl's eye during a game. After this incident the girl's parents negotiated with boy's parents that their children must get married as the boy was a reason of girl's health damage.*

From the abovementioned it's obvious that in ethnic minority families early marriage is still part of a tradition and parents play active role in it. The separate attention shall be paid to the approach of society towards these facts: people are not sensitive, sometimes even inadequately aggressive. *During a meeting in Samtskhe-Javakheti one of the participants discussed a fact which happened some time ago in school of Akhalkalaki, when a girl got*

marriage in 9th grade and due to this school administration denied her right to continue education in that school. Consequently the girl had to stop her studies. Though society had to explain to the school administration that they didn't have right to exclude the girl from her classes nobody expressed any concern in regards with this fact. The locals' awareness towards these issues is very low, as they don't have information about consequences of early marriage. During a meeting in Samtskhe-Javakheti, one of the participants mentioned that the ban of early marriage from the state is a violation of the constitution as a state has to promote welfare of the family/marriage. This is the case when people don't understand the essence of the problem. It's very important to explain to the population the negative consequences early marriage can have, to make them realize the risks and danger it can have on health and professional development of a person that gets married at early age. That's why by prohibition of early marriage a state protects citizens from its harmful and often fatal consequences. In such cases the indifferent approach from society often supports and promotes the wrongful practice of early marriage. It's also important to mention that during early marriage, facts of domestic violence are also frequent.

Property

Realization of property rights by woman is a problematic issue that is negatively influenced by gender stereotypes. In Samtskhe-Javakheti, as well as in Kvemo Kartli stigmatization is deeply spread. Cases when women compared to men are clearly put in unequal conditions are frequent, though local population doesn't see a problem in this and assigns this condition to traditions. Practice has shown that the absolute majority of houses and land plots in both regions are registered on the name of men, even though it is possible that this property was jointly bought by both man and woman. While dividing the property or getting inheritance the man is in the privileged

position and, apart from the rare exceptions, the man becomes the owner of most of the property (if not the whole), while the woman receives almost nothing.

All this is a result of the wrongful approach of the society that a man is “a head of a family” and the property shall belong to him. Society considers men to be superior in regards with property and believes that a woman will get married and “find a caretaker” while man has to get married and provide for his wife, consequently he needs more finances. Such discriminatory approaches go from generation to generation and request of part of the property from the side of women is considered as opposition to a man and not defending her right. *In Kvemo Kartli, a woman stated that she knew about her part from her father’s property but can’t speak up about it, as her family and society will think that she opposes her brothers.*

There was a case in Samtskhe-Javakheti, when a man directly expressed discriminatory approach to his children of different gender and stated that he has 3 children and 1 girl and he should take care that his “three” children to have a house. In the given case, the man had 4 children - 3 boys and 1 girl, but he considered boys as his children and did not have the same feeling for a girl.

Improper reaction of the society on the discriminatory treatment facilitates the dissemination of this tradition that further aggravates the situation of women.

Ethnic Minorities

During the meetings, in addition to the abovementioned, there were revealed different problems encountered by representatives of ethnic minority groups – Armenians and Azerbaijanis living in Samtskhe-Javakheti and Kvemo Kartli.

Among the ethnic minorities, the problematic issue is the lack of necessary information on how to address the state bodies, as well as low level of trust toward government institutions. Population living in Samtskhe-Javakheti expressed their disappointment with work of Public Service Hall, in particular, Public Service Hall very often makes mistakes while indicating various dates or translating Armenian names into Georgian language that causes difficulties for the locals in the registration of various documents. *In the village of Samtskhe-Javakheti a woman said that Public Service Hall made mistake while translating her name from Armenian into Georgian language and due to that she could not get inheritance. The mentioned citizen appealed to the Public Service Hall to correct the mistake, but she was refused and sent to the court. She could not appeal to the court, because the court hearings are related to the expenses, and the proceedings are held in Georgian language, that is an additional barrier for non-Georgian population. It should be noted that, unlike Samtskhe-Javakheti, the population of Kvemo Kartli did not express such complaints about the work of the Public Service Hall.*

Acquisition of Georgian citizenship is a problematic issue in the region. In particular, Armenian citizens who have the right of residence in Georgia, and live in Georgia for years and wish to obtain Georgian citizenship, are denied Georgian citizenship referring to the interest of state security and/or public safety as a reason. Such cases occur often. *A retired woman living in the village of Samtskhe-Javakheti said that she and her sister (also retired) had submitted separate applications requesting the acquisition of Georgian citizenship. Her sister`s application was granted, but she was refused based on the above mentioned grounds.*

During the visit in the village of Samtskhe-Javakheti populated with ethnic minority Armenians, the locals noted that when medical emergency service arrives, first they check whether the patient is Georgian citizen or not. If it turns out that person is not a citizen of Georgia, doctors refuse to provide medical services. Similar problem was expressed by locals in Kvemo Kartli. According to their information for representatives of ethnic minority groups who are not Georgian citizens have to pay 50 GEL for medical emergency

service while for citizens of Georgia mentioned service is free. “Article 42 of the Constitution” officially checked this information with the Ministry of Labour, Health and Social Affairs of Georgia. According to their answer for citizens of foreign country with the right of residence in Georgia medical emergency service was free. The organization tried to find the beneficiaries directly who paid for medical service or were refused to receive it, but in all cases the locals denied to write any kind of complaints, because of the mistrust towards the state institutions. In one villages of Samtskhe-Javakheti, participants openly noted that such case occurred a week ago but they categorically refused to name this person because they believe that nothing will change with “complaining” but “the complainant” would have additional problems.

RECOMMENDATIONS

Ministry of Education and Science of Georgia:

- To inform target groups about the negative results early marriage has in order to eliminate the occurrence of early marriage. With this purpose arranging continuous awareness raising courses for school teachers and high school students. To have these courses in a language understandable for local population and ethnic minority representatives is essential;
- To inform MIA and social agency in timely manner about the early marriage cases;
- To find out the reasons of leaving school and develop statistics of early marriage cases;
- To elaborate more effective and efficient mechanism of language learning to support learning of Georgian language by ethnic minority representative.

Ministry of Labour, Health and Social Affairs of Georgia:

- Strengthen the role of social workers in regards with early marriage and/or domestic violence cases;
- To inform MIA in cases of early marriage and/or domestic violence in timely manner.

Ministry of Internal Affairs of Georgia:

- To raise awareness and sensitivity of police officers on topics of early marriage and/or domestic violence by training them;

- To monitor proper and effective performance of their duties by police officers in cases of domestic violence and/or early marriage;
- To inform social agency timely about the fact of early marriage and/or domestic violence;
- To monitor relations between the victim and abuser after the fact of domestic violence to avoid repeated abuse.